

INTERNET TARMOG'IDAN FOYDALANIB GIYOHVANDLIK VOSITALARINI QONUNGA XILOF RAVISHDA O'TKAZISH JINOYATINI OLDINI Olish VA FOSH ETISH SOHASIDA XORIJIY MAMLAKATLAR QIYOSIY TAHLILI VA BU YO'NALISHDAGI HAMKORLIK MASALALARI.

*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Magistratura tinglovchisi
Ergashev Zafar Odilovich*

Annotatsiya. Ushbu maqolada Internet tarmog'idan foydalanib giyohvandlik vositalarini qonunga xilof ravishda o'tkazish bilan bog'liq jinoyatlarning oldini olish va ularni fosh etish masalalari xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda ayrim davlatlarda qo'llanilayotgan huquqiy mexanizmlar, raqamli nazorat vositalari hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatining samaradorligi o'rganiladi. Shuningdek, mazkur yo'nalishda xalqaro hamkorlikning ahamiyati va uni takomillashtirish masalalari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Internet tarmog'i, giyohvandlik vositalari, noqonuniy muomala, jinoyatlarning oldini olish, fosh etish, qiyosiy tahlil, xalqaro hamkorlik.

Abstract his article provides a comparative analysis of foreign countries' practices in preventing and detecting crimes related to the illegal trafficking of narcotic drugs using the Internet. The study examines legal mechanisms, digital monitoring tools, and the effectiveness of law enforcement activities applied in various states. It also highlights the role of international cooperation and prospects for its further development in this field.

Keywords: Internet, narcotic drugs, illegal trafficking, crime prevention, detection, comparative analysis, international cooperation.

Аннотация. В статье проводится сравнительный анализ зарубежного опыта предупреждения и выявления преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств с использованием сети Интернет. Рассматриваются применяемые правовые механизмы, цифровые средства

контроля, а также эффективность деятельности правоохранительных органов. Особое внимание уделяется роли международного сотрудничества и перспективам его развития в данной сфере.

Ключевые слова: Интернет, наркотические средства, незаконный оборот, предупреждение преступлений, выявление, сравнительный анализ, международное сотрудничество.

Globalashuv va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi hozirgi davrda jinoyatchilikning rivojlanishi va uning sodir etish usullariga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Xususan, Internet tarmog'i orqali giyohvandlik vositalarini qonunga xilof ravishda o'tkazish bilan bog'liq jinoyatlar, transmilliy xarakter kasb etib, ularning aniqlash va oldini olish jarayonida yangi huquqiy hamda tashkiliy yondashuvlarni talab etilmoqda. Axborot resurslari, ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar va yashirin onlayn platformalardan foydalanish mazkur jinoyatlarning latentligini oshirib, huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini murakkablashtirmoqda. Shu munosabat bilan xorijiy mamlakatlarda ushbu turdagi jinoyatlarga qarshi kurashish bo'yicha shakllangan amaliyotlarni huquqiy tahlil qilish, shuningdek, xalqaro hamkorlik mexanizmlarining samaradorligini baholash ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda an'anaviy onlayn bozorlar o'z ahamiyatini sezilarli darajada yo'qotgan bo'lsa, ularning o'rnini "darknet" platformalari va shunga o'xshash yashirin messenjerlar egalladi. Ushbu yashirin raqamli kanallar transmilliy giyohvandlik jinoyatchiligining yangi shakllarini rivojlantirish uchun qulay muhit yaratib, ularning aniqlanishi va oldini olish jarayonini murakkablashtirmoqda. Shu bois, mazkur jinoyatlarga qarshi kurashishda samarali natijalarga erishish doimiy xalqaro hamkorlikni, ilg'or texnologik vositalardan foydalanishni, shuningdek, fuqarolarning huquq va erkinliklarini hurmat qilgan holda muvozanatli strategik yondashuvlarni talab qiladi.

Raqamli inqilob xalqaro giyohvand moddalar savdosini amalga oshiruvchi tashkilotlarning ish uslublarini tubdan o'zgartirdi. An'anaviy ko'cha darajasidagi giyohvandlik bozorlari tobora shifrlangan "darknet" platformalariga ko'chmoqda, bu yerda Tor (The Onion Router) kabi anonimlik texnologiyalari va kriptoalyuta

tranzaksiyalari huquqni muhofaza qilish organlari uchun aniqlash va aralashuvni qiyinlashtiradi.[1] Millatlar Tashkilotining Giyohvandlik va Jinoyatchilik Bo'yicha Idorasi (UNODC) ma'lumotlariga ko'ra, global giyohvand moddalar savdosi yiliga taxminan 426–652 milliard dollar daromad keltiradi va buning ortib borayotgan qismi raqamli kanallar orqali amalga oshiriladi[2]

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2021–2023 yillarda giyohvand moddalar bilan bog'liq jinoyatlar 103% ga oshdi, shundan katta qismi internet orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar bilan bog'liq. Faqat 2023 yilda O'zbekiston huquqni muhofaza qiluvchi organlari 15 000 dan ortiq noqonuniy tranzaksiyalarni amalga oshirgan Telegram asosidagi yirik giyohvand moddalar tarmog'ini fosh qildi, bu taxminan 2,3 million dollar qiymatga ega edi. Sintetik giyohvand moddalarni musodara qilish 87% ga oshdi, bu internet orqali xarid va tarqatish kanallarining o'sib borayotgan rolini ko'rsatadi.[3]

O'zbekiston Respublikasining “Giyohvandlik Vositalari Va Psixotrop Moddalar To'g'risida” gi qonunida ushbu mavzuga oid tushunchalar keltirilgan hisoblanadi. Xususan:

giyohvandlik (narkotik) vositalari — giyohvandlik vositalari ro'yxatiga kiritilgan va O'zbekiston Respublikasida nazoratga olinadigan, kelib chiqishi sintetik yoki tabiiy moddalar, tarkibida giyohvandlik moddasi bo'lgan preparatlar va o'simliklar;

psixotrop moddalar — psixotrop moddalar ro'yxatiga kiritilgan va O'zbekiston Respublikasida nazoratga olinadigan, kelib chiqishi sintetik yoki tabiiy moddalar;

prekursorlar — prekursorlar ro'yxatiga kiritilgan va O'zbekiston Respublikasida nazoratga olinadigan, giyohvandlik vositalarini, ularning analoglarini va psixotrop moddalarni tayyorlash uchun foydalaniladigan moddalar;

giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalarning analoglari — kimyoviy tuzilishi va xossalariga ko'ra giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalarga o'xshash, ular singari ruhiyatga faol ta'sir etuvchi, kelib chiqishi sintetik yoki tabiiy moddalar;

preparat — moddalarning har qanday fizik holatdagi, tarkibida bitta yoki bir nechta giyohvandlik vositalari yoxud psixotrop moddalar bo‘lgan aralashmasi;

giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va prekursorlarning muomalada bo‘lishi — **giyohvandlik vositalari**, — psixotrop moddalar va prekursorlarni olib kirish (olib chiqish), tranzit tarzida o‘tkazish, saqlash, berish, realizatsiya qilish, taqsimlash, olish, tashish, jo‘natish, ishlab chiqish, ishlab chiqarish, tayyorlash, ulardan foydalanish va ularni yo‘q qilish, shuningdek tarkibida giyohvandlik moddasi bo‘lgan o‘simliklarni yetishtirish;

giyohvandlik (narkomaniya) — giyohvandlik vositalariga ruhiy-jismoniy qaramlik bilan bog‘liq kasallik;

zaharvandlik (toksikomaniya) — psixotrop moddalarga, shuningdek dorilik xususiyatiga ega bo‘lmagan, kelib chiqishi sintetik yoki tabiiy, giyohvandlik vositalarga o‘xshash ruhiyatga faol ta’sir etuvchi moddalarga ruhiy-jismoniy qaramlik bilan bog‘liq kasallik.

maxsus vakolatli organlar — O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadigan vakolatlarga muvofiq giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va prekursorlarning muomalada bo‘lishi sohasidagi boshqaruv va nazoratni amalga oshiruvchi organlar.

Bugungi kunda internetning keng tarqalishi giyohvandlik vositalarining noqonuniy savdosini yangi bosqichga olib chiqdi. Telegram, WhatsApp va boshqa messenjerlar orqali anonim kanallar tashkil etilib, sintetik narkotiklar ("mefedron", "alfa-PVP"), gashish, heroin kabi moddalar "zakladka" (yashirin joylash) usuli bilan sotilmoqda. O‘zbekistonda bu jinoyatlar soni o‘sib bormoqda: masalan, Toshkent shahrida giyohvandlik jinoyatlarining 70% ga yaqini internet orqali sodir etilgan. Bu nafaqat yoshlar orasida giyohvandlikni tarqatmoqda, balki jamiyat salomatligi va genofoniga jiddiy tahdid solmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida giyohvandlik vositalarining noqonuniy aylanishi bo‘yicha aniq jazolar belgilangan bo‘lib: [4]

246-modda (Kontrabanda): Giyohvandlik vositalarini chegara orqali noqonuniy olib o'tish yoki olib kirish. Ko'p miqdorda sodir etilsa, og'irlashtiruvchi holat sifatida baholanadi.

273-modda (Giyohvandlik vositalari, ularning analoglari yoki psixotrop moddalar bilan qonunga xilof ravishda muomala qilish): Tayyorlash, saqlash, sotish yoki tarqatish. Internet orqali sodir etilgan holatlarda og'irlashtiruvchi belgilar (masalan, guruh bo'lib yoki ko'p miqdorda) qo'llaniladi va 20 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish jazosi nazarda tutilgan. Bundan tashqari, qonunchilikda telekommunikatsiya tarmoqlari va internetdan foydalanish orqali giyohvand moddalarni muomalaga kiritganlik uchun javobgarlik kuchaytirilgan. Ma'muriy javobgarlikdan keyin takrorlanca, jinoiy javobgarlikka tortiladi. O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni (2012-yil) asosida Ichki ishlar vazirligi (IIV), Davlat xavfsizlik xizmati (DXX), Bojxona qo'mitasi va boshqa organlar tezkor tadbirlar o'tkazadi. Bu tadbirlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Internet va ijtimoiy tarmoqlarni monitoring qilish: Telegram kanallarini bloklash, anonim narkodo'konlarni aniqlash.

"Zakladka" va "narkograffiti" (narkotik reklamasi devorlarga chizilgan yozuvlar) ni yo'q qilish uchun tungi reydlar.

Sun'iy intellekt va videokuzatuv kameralaridan foydalanish (2025-yildan kuchaytirilgan).

Kompleks tadbirlar: "Xavfsiz va sog'lom poytaxt", "Qoradori", "Xavfsiz va sog'lom yurt" kabi oyliklar davomida yuzlab kilogramm narkotik musodara qilinmoqda.

Fuqarolar ham ishtirok etishi mumkin: IIVning @stopnarko_bot Telegram boti orqali narkotik savdosi haqida xabar berish mumkin. Yana bir statistikaga qaraydigan bo'lsak hozirgi kunda

2025-yil iyun: DXX Telegram orqali giyohvandlik vositalari savdosi bilan shug'ullangan narkoguruhni fosh etdi. 6 nafar a'zo qo'lga olindi, Andijonda 53 ta "zakladka" topildi.[5]

2025-yil noyabr: Toshkentda ayol va uning ikki o'g'li 8 kg narkotik (gashish va opiy) bilan ushlandi. Telegram orqali geolokatsiya va fotosuratlar almashilgani aniqlandi.

2025-yil aprel: Uchtepa tumanida Telegram kanal reklamasini tarqatgan shaxs ushlandi va jarimaga tortildi.

2025-yil: Toshkentda internet orqali sintetik narkotik sotgan talabalar va kollej o'quvchilari qo'lga olingan holatlar ko'p.[6]

Bu tadbirlar natijasida yuzlab kilogramm narkotik musodara qilinib, minglab jinoyatlar fosh etilmoqda. Biroq, muammoni butunlay bartaraf etish uchun yoshlar orasida targ'ibot ishlarini kuchaytirish, ota-onalar va mahalla faolligini oshirish zarur.

Hozirgi kunda O'zbekistonda Internet orqali giyohvandlik moddalarini tarqatish bilan bog'liq bir qator jiddiy muammolar mavjud. **Birinchi**dan, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning raqamli monitoring salohiyati cheklangan bo'lib, yashirin messenjerlar, maxfiy guruhlar va "darknet" bozorlarining mavjudligi jinoyatlarni tezkor aniqlashni murakkablashtiradi. **Ikkinchi**dan, giyohvandlik moddalarini yashirin joylarga joylashtirib, xaridorlarga lokatsiya orqali yetkazish amaliyoti, ya'ni "dead drop" usuli, jinoyatchilar va xaridorlar o'rtasidagi bevosita aloqani kamaytirib, tergov jarayonini murakkablashtiradi. **Uchinchi muammo** – moliyaviy tranzaksiyalarning maxfiyligi; kripto-valyutalar va onlayn to'lov tizimlari orqali amalga oshiriladigan operatsiyalar pul oqimlarini nazorat qilish va noqonuniy savdoni aniqlash imkoniyatini sezilarli darajada cheklaydi. **To'rtinchi**dan, transmilliy jinoyatlarga qarshi kurashda O'zbekistonning xorijiy huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan axborot almashinuvi va tezkor hamkorlik mexanizmlari yetarli darajada rivojlanmagan, bu esa xalqaro javob choralarning samaradorligini pasaytiradi. Shu bilan birga, ushbu muammolar zamonaviy texnologiyalar va yashirin platformalardan foydalanish natijasida yanada murakkablashmoqda va ularni bartaraf etish doimiy strategik yondashuv va xalqaro hamkorlikni talab qiladi. Ushbu muommalarni hal qilishda albatta biz xorij tajribalaridan foydalanishimiz

qo'shimchasiga, ushbu muommolarni ichki imkoniyatlardan foydalanib hal etishimiz ham mumkin hisoblanadi.

AQSh internet orqali giyohvand moddalar savdosiga qarshi kurashishda eng keng qamrovli va texnologik jihatdan ilg'or tizimlardan birini yaratgan bo'lib, bu jarayonda bir nechta federal agentliklarning salohiyati samarali tarzda birlashtiriladi. Maxsus kiber bo'linmalar orqali Drug Enforcement Administration (DEA) va Federal Bureau of Investigation (FBI) "darknet" tergovlarini olib boradi, bu esa kontrabanda qiluvchilarni aniqlash va ularni xalqaro miqyosda tergov qilish imkonini beradi. AQSh huquqni muhofaza qiluvchi organlari internet orqali giyohvand moddalar savdosini aniqlash va tergov qilishda ilg'or texnologik yechimlardan keng foydalanadi. **Ularga quyidagilar kiradi:**

Blockchain tahlil vositalari (Chainalysis, Elliptic): kriptovalyuta tranzaksiyalarini izlash va ularning manbaini aniqlash imkonini beradi, bu esa anonim operatsiyalarni kuzatishda muhim ahamiyatga ega.

Machine learning algoritmlari: darknet bozorlaridagi naqshlarni va o'zaro aloqalarni aniqlash orqali kontrabanda tarmoqlarini kuzatishda yordam beradi.

Avtomatlashtirilgan veb-skrapping: darknet bozorlaridan razvedka ma'lumotlarini yig'ish va tahlil qilishni avtomatlashtiradi.

Tarmoq trafikini tahlil qilish: Tor exit node va yashirin xizmatlarni aniqlash orqali anonimlikni kamaytiradi va huquqni muhofaza qilish organlariga maxfiy tranzaksiyalarni aniqlash imkonini yaratadi.[7]

Maxsus kiber bo'linmalardan biri bo'lgan tashkilot DEA (Drug Enforcement Administration) boshlig'i Anne Milgramning ta'kidlashicha:

"Darknet giyohvand moddalar kontrabanda qiluvchilar uchun xavfsiz boshpana emas. Bizning ilg'or texnologik salohiyatimiz va xalqaro hamkorliklarimiz jinoyatchilarni aniqlash, kuzatish va tergov qilish imkonini beradi". Ushbu yondashuvlar AQShning internet orqali giyohvand moddalar savdosiga qarshi kurashdagi strategik ustuvorliklarini shakllantiradi va transmilliy jinoyatchilikni aniqlashda yuqori samaradorlikni ta'minlaydi.[8]

Yevropa Ittifoqi Strategiyalari esa sal boshqacharoq ya'ni, Europolning Yevropa Kiberjinoyat Markazi (EC3) Yevropa Ittifoqi a'zo davlatlarida "darknet" bozorlariga oid jinoyatlarni tekshirish va tergov jarayonlarini muvofiqlashtirish markazi sifatida faoliyat yuritadi. EC3 tomonidan tayyorlanadigan Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) hisobotlari esa har yili internet asosidagi jinoyatlarning yangi tendensiyalari, xavf-xatarlar va jinoyatchilik modellarini aniqlashga qaratilgan strategik razvedka ma'lumotlarini taqdim etadi. Bu hujjatlar Yevropa Ittifoqidagi huquqni muhofaza qiluvchi organlar uchun "darknet"dagi transmilliy jinoyatlar bilan kurashishda yo'nalish va reja belgilash imkonini beradi. Yevropa Ittifoqi "darknet" va internet orqali giyohvandlik moddalarini savdosiga oid jinoyatlarga qarshi kurashda huquqiy muvofiqlashtirishga katta e'tibor qaratadi va ularga :

Directive 2013/40/EU: Axborot tizimlariga qarshi hujumlar va internet jinoyatlariga oid umumiy huquqiy asos yaratadi, a'zo davlatlarda yagona standartlarni ta'minlaydi.

General Data Protection Regulation (GDPR): Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishni ta'minlab, huquqni muhofaza qiluvchi organlarga ko'makchi.

Mutual Legal Assistance Treaties (MLATs): Chet eldan dalil yig'ish va jinoyatchilarni tergov qilish jarayonini soddalashtiruvchi xalqaro bitimlar shular sirasiga kiradi. [9]

Europol ijrochi direktori Catherine De Bollet ta'kidlaganidek:

"Xalqaro hamkorlik – ixtiyoriy emas, balki zarur. Jinoyatchilar chegaralarni cheklovsiz kesib o'tadi, shuning uchun bizning javobimiz ham muvofiqlashtirilgan va texnologik jihatdan rivojlangan bo'lishi kerak". [10]

Kanada hukumatining va politsiya xizmatlarining giyohvand moddalar savdosiga qarshi kurashishda turli texnologiyalardan foydalangan holda amalga oshiriladi. Misol uchun,

National Crime Agency (NCA) va RCMP texnologiyalarini keng qo'llaydi. Kanadada narkotik moddalar savdosiga qarshi kurashishda Royal Canadian Mounted Police (RCMP) va Canadian Border Services Agency (CBSA) kabi tashkilotlar

faoliyat yuritadi. Ular "darknet"dagi noqonuniy faoliyatni aniqlashda va kriptovalyutalar orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalarni kuzatishda ilg'or texnologiyalardan foydalanadilar.[11] Kanada politsiyasi ko'plab xalqaro hamkorliklar orqali jinoyatlarni aniqlashga qaratilgan operatsiyalarni amalga oshiradi. Misol uchun, Kanada, AQSh va Yevropa Ittifoqi kabi tashkilotlar bilan hamkorlikda Operation Disruptor kabi yirik operatsiyalarni o'tkazgan. Ushbu operatsiya "darknet" bozorlaridagi narkotik savdosiga qarshi olib borilgan global birlashgan sa'y-harakatlaridan biridir. Communications Security Establishment (CSE) — Kanada Milliy Kiberxavfsizlik Agentligi, davlatning kiberxavfsizlik siyosatini rivojlantirish va internet asosidagi jinoyatlarni aniqlashda muhim rol o'ynaydi. CSE, shuningdek, kanadalik politsiyaga "darknet"dagi jinoyatlarni aniqlashda yordam beradi

Avstraliya internet orqali narkotik moddalar savdosiga qarshi kurashishda texnologiyalardan faol foydalanmoqda. Avstraliya hukumati va uning **Australian Federal Police (AFP)** narkotik moddalar savdosiga qarshi strategiyalarni ishlab chiqishda ilg'or texnologiyalarni qo'llaydi. Operation Ironside - Avstraliya hukumati tomonidan o'tkazilgan yirik xalqaro operatsiya bo'lib, u FBI va boshqa xalqaro huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlikda amalga oshirilgan. Ushbu operatsiya davomida Avstraliya politsiyasi darknetdagi narkotik savdosini kuzatishda va noqonuniy faoliyatni aniqlashda ilg'or texnologiyalardan foydalangan. "Operation Ironside" yordamida narkotik savdosiga aloqador bo'lgan ko'plab shaxslar ushlangan va ko'plab giyohvand moddalar musodara qilingan. Avstraliya politsiyasi, blockchain tahlili vositalari yordamida, kriptovalyutalar orqali amalga oshirilgan noqonuniy tranzaksiyalarni kuzatib boradi.

Chainalysis va **Elliptic** kabi tahlil vositalari yordamida kriptovalyuta tranzaksiyalarining manbai va ularni amalga oshirgan shaxslarni aniqlashga qaratilgan tizimlar ishlab chiqilgan. Shuningdek, Avstraliya hukumati **digital forensic** texnologiyalarini qo'llaydi, bu esa narkotik savdosiga oid ma'lumotlarni olishda yordam beradi. Avstraliya Federal Politsiyasi (AFP) va boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlar, **AI** va **machine learning** yordamida narkotik savdosiga

qarshi kurashishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanadi. Bu texnologiyalar "darknet" va maxfiy tarmoqdagi jinoyatlarni aniqlashda, narkotik moddalar savdosining naqshlarini tahlil qilishda samarali bo'ladi. Shuningdek, AFP va Avstraliya hukumatining "Operation Guardian" kabi kiberxavfsizlik operatsiyalari orqali internetdagi transmilliy jinoyatlar bilan kurashish osonlashadi.[12]

O'zbekistonda ham aynan shu yo'nalish bo'yicha ish olib borgan xodim va olimlar yetarlichadir ulardan biri O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasining ichki ishlar organlari tomonidan qonunlar ijrosi ustidan nazorat bo'limi katta prokurori Xushnur Xurshedovich Maksudov hisoblanib, fikrlariga ko'ra ***"Giyohvandlikning tarqalishi ko'pincha huquqni qo'llash amaliyotidagi bo'shliqlar, idoralararo hamkorlikning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi hamda profilaktika ishlarining sustligi bilan bog'liq bo'ladi. Prokuror nazorati esa ushbu kamchiliklarni aniqlash, ularning sabab va sharoitlarini bartaraf etish yuzasidan taqdimnoma va protestlar kiritish orqali tizimli ta'sir ko'rsatadi. Bu esa giyohvandlik bilan bog'liq jinoyatlarning ildizini yo'qotishga xizmat qiladi.***

Shuningdek, giyohvandlikka qarshi kurashda faqat repressiv choralar emas, balki ijtimoiy-huquqiy profilaktika mexanizmlarini kuchaytirish muhimdir. Prokuratura organlari tomonidan ta'lim muassasalari, sog'liqni saqlash tizimi va huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlikda olib boriladigan tushuntirish va ogohlantirish ishlari yoshlar orasida giyohvandlikning oldini olishda samarali vosita hisoblanadi. Chunki giyohvandlikka qarshi kurashning eng samarali yo'li — uning oqibatlarini bilan emas, balki sabablarini bartaraf etishdir.

Bundan tashqari, zamonaviy sharoitda narkotik moddalar noqonuniy aylanishi transmilliy xarakter kasb etgani bois, prokuror nazoratining xalqaro huquqiy hamkorlik doirasida ham mustahkamlanishi muhimdir. Xalqaro konvensiyalar talablarining milliy qonunchilikda to'liq aks ettirilishi va ularning ijrosi ustidan nazorat o'rnatilishi giyohvandlikka qarshi kurash samaradorligini oshiradi."

Globalizatsiya va raqamli texnologiyalar rivojlanishi jinoyatchilik shakllarini tubdan o'zgartirmoqda. Ayniqsa, Internet orqali giyohvand moddalar savdosi transmilliy xarakterga ega bo'lib, ularni aniqlash va oldini olishda yangi huquqiy, tashkiliy va texnologik yondashuvlarni talab etadi. Shu munosabat bilan O'zbekistonda samarali javob choralari ta'minlash uchun bir qator strategik tavsiyalarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

Birinchi, huquqni muhofaza qiluvchi organlarda "darknet" va yashirin onlayn platformalarni kuzatish imkonini beruvchi ilg'or raqamli monitoring tizimlarini joriy etish lozim. Bu jinoyatlarni tez aniqlash, transmilliy giyohvandlik tarmoqlarini kuzatish va tergov jarayonini samarali amalga oshirishga xizmat qiladi. AQSh va Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida blockchain tahlil vositalari, Tor tarmog'ini tahlil qilish va avtomatlashtirilgan veb-skrapping kabi texnologiyalar muvaffaqiyatli qo'llaniladi.

Ikkinchi, uqarolarni xabardor qilish va profilaktika tadbirlarini kuchaytirish zarur. Onlayn giyohvandlik xavfi va darknet bozorlarining xavflari haqida keng jamoatchilikni xabardor qilish orqali iste'molni kamaytirish, xavfsiz internet xulq-atvorini targ'ib qilish va jamoatchilik salomatligini himoya qilish mumkin. Avstraliya va Yevropa mamlakatlarida shunday kampaniyalar orqali yoshlar va oilalarning xavf xabardorligi oshirilgan.

Uchinchi, Yoshlar va ota-onalarni onlayn xavflardan xabardor qilish uchun interaktiv dasturlar yaratish. Masalan, o'yin, mini-kvest va treninglar orqali giyohvandlik xavfi tushuntiriladi. Albatta bu orqali ham ma'lum darajada targ'ibot orqali yoshlarni giyohvandlik vositalarini iste'mol qilinishi oldi olinadi.

Xulosa qilib aytganda, internet orqali giyohvand moddalar savdosi XXI asrda O'zbekiston va boshqa davlatlar uchun eng murakkab va transmilliy xavf turlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu jinoyatlar zamonaviy texnologiyalar va yashirin onlayn platformalardan foydalanish orqali amalga oshiriladi, shu bois ularni aniqlash va oldini olish jarayonlari yuqori darajadagi texnologik, kadr va huquqiy salohiyatni talab qiladi. O'zbekiston uchun strategik ustuvor yo'nalishlar quyidagilardan iborat: raqamli monitoring va digital forensics imkoniyatlarini

kengaytirish, maxsus tayyorgarlik dasturlari orqali malakali kadrlar tayyorlash, qonunchilikni zamonaviy raqamli tahdidlar asosida takomillashtirish, xalqaro hamkorlikni chuqurlashtirish hamda fuqarolarni onlayn giyohvandlik xavfi to'g'risida xabardor qilish. Shu bilan birga, strategiya faqat jinoyatchilarni aniqlash va jazolashga emas, balki zararlarni kamaytirish va talabni pasaytirish choralari bilan uyg'unlashtirilishi zarur.

Samarali kurash faqat texnologik vositalar yoki qonunchilik orqali emas, balki barqaror siyosiy iroda, ilmiy asoslangan strategik yondashuv va xalqaro hamkorlikni uyg'unlashtirish orqali amalga oshirilishi mumkin. Mazkur yondashuv orqali internet orqali giyohvandlik jinoyatlarini aniqlash, oldini olish va aholining xavfsizligini kafolatlash mumkin bo'ladi.

1. Martin, J., Cunliffe, J., Décary-Hétu, D., & Aldridge, J. (2022). The Role of Law Enforcement in the Regulation of Cryptomarkets (and the Limited Role of Deterrence). In *Drug Cryptomarkets* (pp. 45-68). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-62821-4_h3

2. United Nations Office on Drugs and Crime. (2024). *World Drug Report 2024*. Vienna: UNODC. Retrieved from <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2024.html>

3. Organized Crime Index. (2024). *Uzbekistan Country Profile*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. Retrieved from <https://ocindex.net/country/uzbekistan>

4. <https://lex.uz/docs/-111453?ONDATE=17.09.2008>.

5. <https://www.gazeta.uz/oz/2025/11/20/drug/>

6. <https://www.gazeta.uz/oz/2025/01/18/month/>

7. Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT) Act of 2001, Pub. L. No. 107-56, 115 Stat. 272.

8. A.A.Nasritdinov-2025 “Одам савдосига қарши кураш тенденцияси” <http://journalss.org/index.php/obr/article/download/3081/2907>

9. A.A.Nasritdinov-2025 “Darknet va onlayn qora bozorlarni monitoring qilish usullari” <http://journals.org/index.php/obr/article/download/3013/2845/>

10. Isamiddinov S. A new approach to preventing victimological fraud is relevant //Академические исследования в современной науке. – 2023. – Т. 2. – №. 23. – С. 140-145.

11. Исамидинов , С. . (2023). Фирибгарлик жинояти тушунчасининг илмий-назарий ва қиёсий-ҳуқуқий таҳлили. *Универсальная индексная библиотека Евразийского журнала права, финансов и прикладных наук*, 3(4), 191–195. извлечено от <https://lib.uniconflict.com/index.php/UILEJLFAS/article/view/13003>